

Rapport 2006:58

Arkeologisk förundersökning

Skvallertorget

RAÄ 96

Norrköpings stad och kommun
Östergötlands län

Marie Ohlsén

Skvallertorget

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och frågeställningar	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum genomförde en arkeologisk förundersökning mellan den 22 maj och 9 juni år 2000 på Skvallertorget i Norrköping. Förundersökningen utfördes i samband med schaktningar för upprustning av torget och bestod av schaktkontroller vid omsättning av brunnar, ledningsdragningar för el och vatten samt schaktningar för en damm.

Vid de antikvariska kontrollerna konstaterades att inga lagskyddade forn lämningar i form av kulturlager eller byggnadslämningar berördes av arbetsföretaget. På platsen för dammen framkom delar av en grund tillhörande ett 1800-talshus.

Marie Ohlsén
1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 086 94 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum genomförde en arkeologisk förundersökning mellan den 22 maj och 9 juni år 2000 i samband med schaktningar för upprustning av Skvallertorget i Norrköping. Förundersökningen genomfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Norrköpings kommun vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen samt rapportarbetet är 1:e antikvarie Marie Ohlsén. Vid förundersökningen deltog även arkeologbiträde Lasse Norr.

Områdesbeskrivning

Norrköping genomgick stora förändringar under 1600-talet. Då expanderade staden kraftigt och redan år 1609 utformades sannolikt en ny stadsplan för den ”Nya staden” norr om ån. Vid mitten av 1600-talet omstrukturerades staden och fick ett rätvinkligt gatusystem (Broberg 1984).

Skvallertorget ligger i den nordvästra delen av Norrköpings stadskärna. Torget är dokumenterat från 1600-talet men platsen kan ha ett äldre ursprung. Under sent 1500-tal och tidigt 1600-tal skedde en kraftig befolkningsökning i Norrköping. Detta innebar att nya tomtområden behövdes och en kraftig utvidgning av staden skedde. Trakten mellan Gamla bron och Skvallertorget kom att bebyggas under denna tid (Helmfrid 1965).

Under 1900-talet har Skvallertorget även kallats för Lilla torget. Fram till 1962 benämndes torget ”Samtalstorget”. I forskningen har det framlagts flera förklaringar till de olika namnen. Torget var under många år en mötesplats där folk i staden hämtade sitt vatten, stannade till och samtalade om vardagliga ting, dvs skvallrade. En annan förklaring är att namnet har sitt ursprung från det närliggande vattnets ”skvaller”. Ytterligare en teori är att torgets namn utgår från en gränd med namnet ”Squal Gränden” som finns markerad på en 1700-talskarta. Torget kan även ha fått sitt namn från de skvaltkvarnar som legat i närheten (Broberg 1984, Törnvall 1968).

Tidigare arkeologiska undersökningar

I närheten av Skvallertorget har flera arkeologiska undersökningar utförts. De flesta uppvisar kulturlager med en datering från 1600-tal och framåt. I det närliggande kvarteret Trehörningen har dock skelett påträffats samt medeltida kulturlager från gårdsbebyggelse. I flera omgivande kvarter såsom Bergsbron och Kapellhorvan har källare dokumenterats (Broberg 1984, Hedvall m fl 2002).

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att fastställa om fast fornlämning skulle komma att beröras av arbetsföretaget och i första hand styra om arbetet så att detta kunde undvikas. Om mindre ingrepp kom att ske skulle lämningen undersökas och dokumenteras i syfte att fastställa dess karaktär, omfattning och datering. Vid större ingrepp på lagskyddad fornlämning skulle länsstyrelsen kontaktas för vidare beslut i ärendet.

Exploateringen skulle kunna komma att beröra äldre torgbeläggningar, kvarters- och gatumark samt odlingsspår. Av särskilt intresse var eventuella medeltida lämningar som i så fall kunde belysa stadsbornas nyttjande av området norr om Motala ström.

Metod och dokumentation

De markingrepp som skedde inom torget övervakades antikvariskt. Detta gjordes i samband med och ibland efter att schaktningar skett. Schaktdjupet varierade över hela ytan men uppgick som mest till 1,60 m i den västra delen.

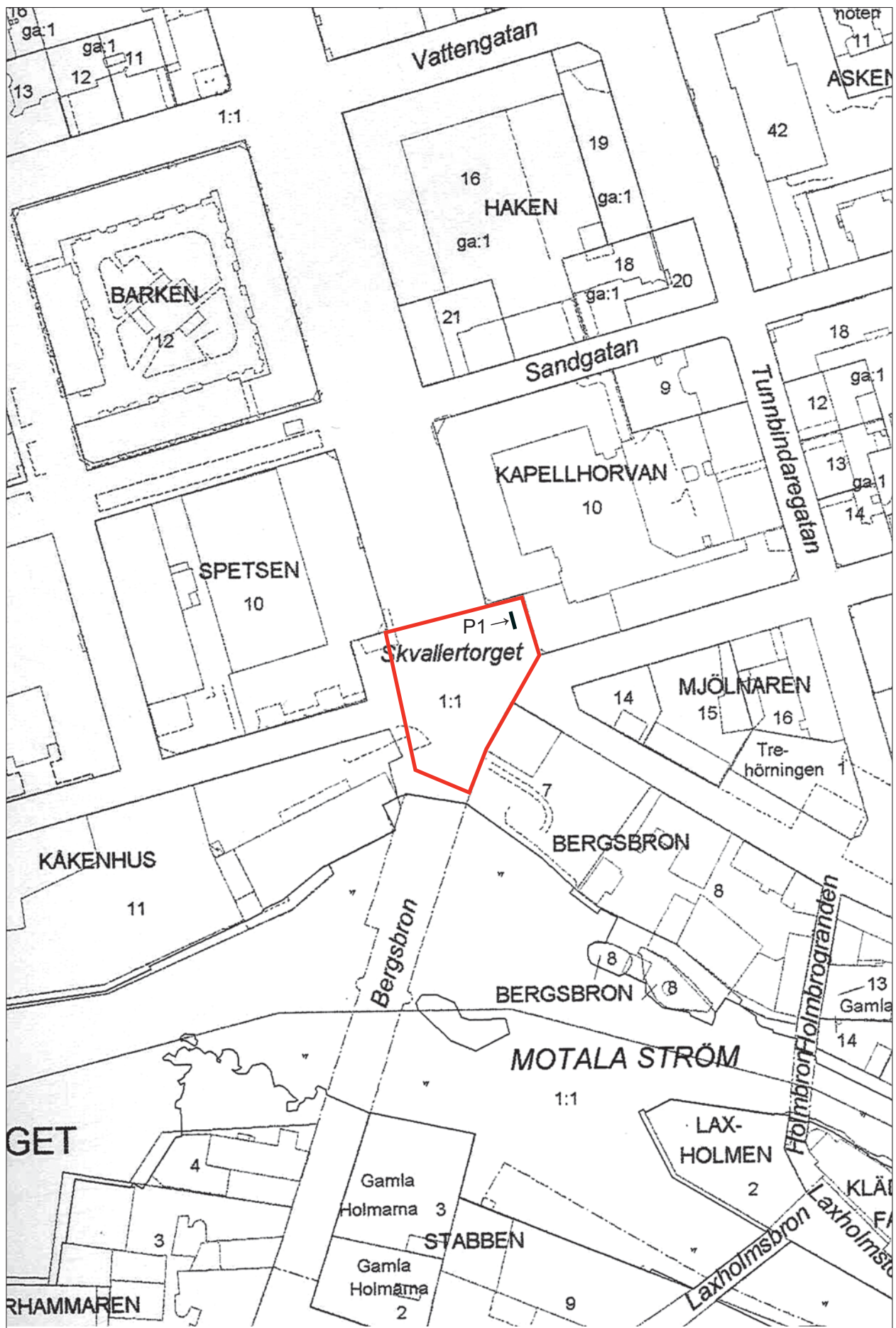
En profil ritades i den västra delen på platsen för dammanläggningen. Ingen fotodokumentation utfördes.

Resultat och tolkning

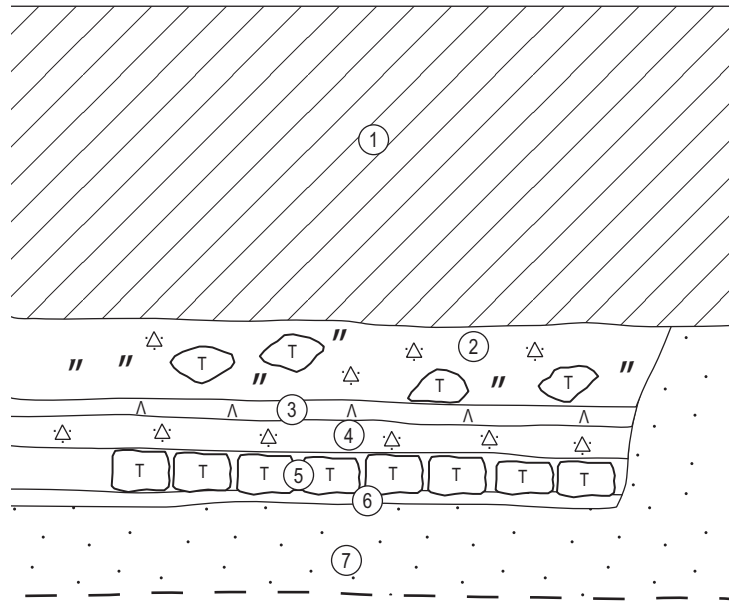
Skvallertorget genomgick en stor omgestaltning under våren och sommaren 2000. Hela torget grävdes upp och stora förändringar skedde när det gäller bil- och gångtrafiken. Platsen fick en ny stenläggning och försågs bl a med en damm med pumpanläggning, sittbänkar samt nya ledningar. Samtliga markingrepp övervakades antikvariskt.

Stora delar av torget var täckt av ett tjockt lager med fyllnadsmassor, i den västra delen bestod de av sand. Tjockleken uppgick till drygt 0,80 m. Vid de aktuella schaktningarna framkom inga kulturlager eller byggnadslämningar. Detta kan bero på att torget har schaktats av i samband med tidigare exploateringar. Det kan även bero på att några av de aktuella schakten inte grävdes så djupt att kulturlagren berördes. Troligen kan fyndtomheten vara en kombination av de ovan beskrivna förklaringarna.

På platsen för dammen grävdes ett djupt schakt. Det var ca 1,60 m djupt. Under ett 0,80 m tjockt lager med fyllnadsmassor (sand) fanns rester efter en husgrund. Hela konstruktioner vilade på orörd sand. Grunden och raseringsmassorna bestod av flera lager med tegel, kalkbruk, cementbruk, kalkbruk och kalkstenar. Den kunde dokumenteras längs en sträcka om ca 1,5 m. Grunden tillhör ett 18-1900-talshus.

Figur 3..Stadskarta med undersökningsområdet markerat.

- ① Fyllnadsmassor, sand
- ② Raseringsmassor, tegel, bruk, kolbitar, kalkbruk
- ③ Kalksten
- ④ Kalkbruk
- ⑤ Tegel
- ⑥ Cementbruk
- ⑦ Sand

Figur 4. Profil 1 mot Ö

Referenser

- Broberg B 1984 *Medeltidsstaden. Norrköping*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport 50. Stockholm
- Hedvall R, Karlsson P 2002 *Arkeologisk förundersökning. Kv Spetsen 10 i Norrköping*. Norrköpings stad och kommun. Östergötland. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Öst 2002:9 Linköping
- Helmfrid B 1965 *Norrköpings Historia del II. Tiden 1568-1655*. Stockholm
- Topografiska arkivet, Östergötlands länsmuseum
- Törnvall A 1968 *Gamla Norrköpingsgårdar*. Norrköping

Tekniska uppgifter

Lokal	Skvallertorget
Stad	Norrköping
Kommun	Norrköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 96
Ekonomiska kartans blad	086 94 (8G 9e Norrköping)
Koordinater	X6496400 Y1521700
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens diarienummer	220-10937-99
ÖLM diarienummer	502/99
ÖLM kontonummer	6439
Uppdragsgivare	Norrköpings kommun
Kostnadsansvarig	Norrköpings kommun
Projektledare	Marie Ohlsén
Personal	Lasse Norr
Fältarbetstid	2000-05-22 - 2000-06-09
Totalt undersöktes	Ca 40 m ² , 20 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2006:58 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde mellan den 22 maj och 9 juni år 2000 en arkeologisk förundersökning på Skvallertorget i Norrköping. Förundersökningen genomfördes i samband med schaktningar för upprustning av torget och bestod av schaktkontroller vid omsättning av brunnar, ledningsdragningar för el och vatten samt schaktningar för en damm.

Vid de antikvariska kontrollerna konstaterades att inga lagskyddade fornlämningar i form av kulturlager eller byggnadslämningar berördes av arbetsföretaget. På platsen för dammen framkom delar av en grund tillhörande ett 1800-talshus.